

յօղուածներն միայն կ'ուսումնասիրէ, որոնք իւր ազգին փոքր ի շատէ կարող են մտաւորական և քաղաքական զարգացումն տալ, իւր վերջին պրակին (թիւ 28) մէջ կը կարգանք:

« Երբ մեծ մարդկանց յիշատակը արժանաւոր կերպով յաւերժացնելը մի ազգային պարտականութիւն է: Եւ աշխարհին մէջ շատ ազգեր չեն գտնուիր, որոնք ցոյց տան իրանց պարտաւանանշութիւնը այդ գործի մէջ: «Скверный Купесть» ըստգիրը զառնապէս զանգատովում է այն անտարբերութեան վրայ, որ ունի ուսաց հասարակութիւնը իր նշանաւոր գործիչներէ վերաբերութեամբ և յիշում է, որ Տուրգենեւի պէս նշանաւոր մեծ զրական գործիչը մինչեւ այժմ չունի արձան »

Բայց մեր ո՞ր գրական մեծ գործիչը Տուրգենեւի աննախանձելի փառքին կամ բաղդին չէ վիճակած, մեր ո՞ր մեծ գործիչը կրցեր է լատ արժանւոյն իւր ժողովրդեան փառաբանութեանց արժանանալ, որ գործիչը զուտած է իւր անխոնջ աշխատութեան վարձատրութիւնը: Պէտքիկթաշխեսն և Նալանեան հաղիւ արժանացան լի աննշան և աղքատին մահաբաժանի. Արդուն, Գամառ-Գաթիպա, Նալբանտեան, Դուրեան, այս մեր սիրելի բանաստեղծները չունեցան ոչ մահաբաժան մը և ոչ ի նշան իրենց անուան սնմահութեան կոթող արձան մը: Հեւ ի հեւ և հազիւ մեր ամենէն նշանաւոր և ամենէն համակրելի վիպասան Թաֆֆին արժանացաւ մի սիւնազարդ մահաբաժանի. ազգը ունեցաւ մեծ բարերարներ, բայց երբէք չմտածեց անոնց յիշատակը անմահացընելու մի նշանաւոր սոսնախմբութեամբ և կամ յաւերժական յուշարար նշանով մը: Մուրադ-Ռաֆայէլեան, Նէրսիսեան, Կաղարեան և Սանասարեան սանունաց երբէք այն գրողատելի գաղափարն ունեցան իրենց բարերարները ո՞ր և է ցոյցով մը անմահացընելու: Բայց քան զանոնք աւելի արժանաւորն մոռցանք, զՄխիթար: Մինք կ'անիրաւինք ի՞նչ ըսելիք թէ ազգի չի գուրգուրար այդ պաշտելի անձին վրայ. ազգը կը ճանչնայ զՄխիթար իրեն մտքի լուսաւորիչը, զՄխիթար իր գրականութեան մեծ յեղափոխիչը: զՄխիթար կրթական հասարակութեանց հիմնադիրն, զՄխիթար Մխիթարեան հանճարներու ծնողն: Եւ Մխիթար միայն Մխիթարեանին չէ, այլ ամայն հայտնութեան, հայութեան սրբին, յարգեց, բայց մոռցաւ յաւերժացընելու զայն՝ հայ գրականութեան մեծ գործիչներուն պարագլուխը:

Հ. Ս. ՆՐԵՄ.

ԽՈՒՐ ԷՏ. ՏԷ ԱՄԻՅԵՍ

ԱՌ ՌԵՍԱՆՈՂՍ

ՆԱԼԵՎԻ հրաւիրեալներէն թողութիւն կը խնդրեմ, եթէ բաւական համեստ չգտնուեցայ արժեքով և ինքն ըրած պատիւը որուն արժանի չեմ, և որով զիս կը կանչէք՝ համառօտ բանախօսութեամբ մը և՛ ձեր կանաչին բացումն ընելու: Բայց ձեր հրաւերքին մէջ մասնաւոր դիտում մը կար, որ անդիմադրելի կերպով կը հրապարէր՝ ուրիշներէն և իր անձէն կասկածող յատուկ անձնասիրութիւնը, որ աշխատն մագրու հետ կը ծնանի մեր մէջ. ձեր հրաւերքին ինձ համար սա նշանակութիւնը ունի որ, հակառակ տարիքներու անհաւասարութեան, տնչանքներու ջերմութեամբ և երեսասարգութեան զեղեցիկ զաղափարականներու հաւաստեով՝ զեռ զիս այնչափ հեռու չէք համարի ձեզմէ, որով չկարենամ թարգման հանդիսանալ ուսումնական միութեան մը ոգւոյն և մտածման: Փորձութեանս չկրցայ յաղթել՝ հրապարակաւ ցոյց տալու մտացի երեսասարգութեան հաւաստեքը, որով կը պատուէք զիս: Բայց զեռ ուրիշ պատճառ մը յորդորեց զիս այս բանին. երկու համեստ բառեր, զոր և՛ կանոններուն երկրորդ յօդուածին մէջ կարգացի:

Այժմեան ժամանակին մէջ, ուր հարստութեան մոլորիչ հաւածողներու չափազանց մեծ թիւ մը կը ջանայ կեանքի պայքարին կենսաբանական օրէնքները տարածել՝ բնութեան ստորին դասակարգներէն մինչեւ մարդկային ընկերութեան մէջ, զայն պարտական անելու ու վեհանձնութեան և աղնութեան ո՞ր և է բարձրագոյն պարտաւորութեան ինքզինքն ազատ սեպելու համար: զեղեցիկ է ձեր այս դիտաւորութեան, որով զուգ և՛ ձեր կողմէն յայտնապէս կ'ուրանագ այդ օրէնքներուն առաջնութիւնը, որ է եսակենտրոնութիւնը, զիտաւորութիւն մը, որով կը նկատեք զուգ ինքնին իրաւորեմէ՝ արդարութեան և բացարձակ հաւա-

սարուքեան աստեղանդներու յանդուգն յղացումներէն մին. ամենուն իրաւունքն՝ իր անձին ապրուստը հոգալուն՝ իր լաւագոյն կարողութեանց զարգացմամբ և կրթութեամբ, բնութեան իրեն նախասահմանած ասպարէզին մէջ: Փոփոխակի օգնութիւնը. բացատրութիւն մըն է այն որով փափկութեամբ ձեր նպատակը նշանակեր էք: Ես գայն կ'ողջունեմ՝ ձեր տան իրեւ աղնուական զինանշան մը:

Բայց թողունք զայս: Նոյն իսկ եթէ ձեր ընկերակցութիւնը ուրիշ նպատակ չունենար, բայց եթէ ախորժելի ժամադրվայր մը լինել, ես ամենուրախ պիտի ըլլայի և ինծի պատուաբեր պիտի համարէի օոյն հրաւերը: Ես պատճառներու համար: Որովհետեւ վերջին ժամանակներու ամենէն բեղմնաւոր գաղափարաց մեծամասնութեան բարեկալով ընթացքը. որովհետեւ շատ մը ընտիր դասեր պաշտպանողաց ասպին խմբիկը որ յետոյ յաղթական բազմութիւն մը եղաւ. որովհետեւ մեծամեծ գործերու նախասահմանուած շատ մը մարդոց ոյժը և հեղինակութիւնը, ինչպէս գիտէք, սկիզբն ունեցան՝ ուսումնասնելու երիտասարդութեան սովորական գումարումներէն. որովհետեւ մեզմէ իւրաքանչիւրը միտքը բերելով՝ թէ ո՛ր նախ իր առջեւ բացառական ինչ ինչ իրողքներն թէ ո՛ր իր հպարտութեան քանի մը վտանգաւոր յանդգնութիւններն ի դերեւելան, թէ ո՛ր ինքը նախ սորվեցաւ ուրիշին գաղափարաց յարգութիւնը, իր անձնական կարծիքին վրայ խոչնդ անցրտահալութիւնը և հանճարին ազնուական մեծարանքն առ քննադատութիւն, այս ամենուն սկիզբը կը գտնայ իր քսանամեայ ընկերներուն հետ միշտ ետանդուն պայքարներուն շրջանին մէջ. որովհետեւ, վերջնակէն, զարգացման դանազան կարգերու իրար խառնումը, քննադատութեանց դժմոյնդէմ ասաքինութիւններու փոխադարձ ազդեցութիւնը, մտքի աշխոյժ և կուսակէր կարողութեանց դաստիարակութիւնը, և մարդկանց ճանաչումը, որ ամեն կարողութեանց նեցուկը և աստիճանըն է, և բարեկամութեանց ինքնաբեր սերունդը, որոնք անվիշտ յիշատակներու զօղով հաստատուած՝ կեանքի տեւականութիւնը ունին, ուրիշ կերպով կարելի չեն, բայց եթէ ձեր աւելումներու և տարիքին մէջ, որուն վիճաբանութեանց մէջ կայ եռանդ մը, յստակութիւն մը, կուսի արդաստաւորութեան հաւատք մը, որ տարիներ անցնելով՝ անշուշտ կը խաղաղի և կամ կը հորոհուի:

Ուրեմն՝ օոյն պատճառներով ալ, ձեր կամաւ,

ոին բացումը բարի ըլլայ: Բանաստեղծին ըսածին պէս, ձեր մտքերը թող խեղճեան զերար՝ իրենց հնչուն մասերով: Վիճեցէք — կոսեցէք — պայքարեցէք. ձեր անծայր ապարելոյն ամեն ուղղութեամբ ընթացէք՝ կարեւորագոյն պատահարներն և փորձանքները փնտռելու համար. խորհաւորաբար դիմադրանքէք ամեն լուծելի խնդիրներուն՝ մտաց փայլատակունքներու նախան. ձեր իրողութեամբ որով շատ անգամ յանկարծ ձեր բերեալ կու գայ ինչ որ փորձը և մտածութիւնը զօրաւորաւ կը գտնան. ձեր կրեքնու և գաղափարներու մեծ դարձնոցէն բոցեր և շառաւնիք արձակուելու և սիրով ողջունուելու ձեր բանականութիւնըն, նոյն իսկ ամենէն ազմկալիցներն, յոյն իսկ անոնք որ զձեզ կը դարձնեն ու և կը զարդանքներ միայն թէ անոնց յաջորդէ այն ազնուական խոյանքը, որով գաղափարի ասպետներն իրարու ձեռք կ'երկնցնեն՝ խօսքի մեծամարտութիւնն վերջ, յիշելով պէտք չէ որ բարձրանայ մինչեւ Գիտութեան և Արդեւտան լուսաւոր աչքերը:

Բայց ներեցէք ինծի, եթէ խօսքերս քել մը տիրացուական ձեւ առին, սովորական ձկնուռն է այս խօսողի մը այն անձերուն, որոնց բաւելոյ կը տեսնայ եռանդաբէն. ես պահելով եմ որ ասոր վրայ չէք տարակուսիր: Դուք չէք հաւատար այն մեծ և մեղմադէտ քերթողին որ կ'ըսէ թէ՛ երիտասարդութեան տեսարանը չափահաս մարդկանց ատենութիւն կ'ազդէ: Ոչ, ուղիղ չէ այս խօսքը՝ աշխատող ու խորհող չափահասութեան համար: Ձեր մէջ գտնուող քաջարի և զգոնամիտ մարդ մըն ալ կրնայ զգալ այն տիրութեան աստուերը որ մեղի կը պատճառէ՝ քսան տարի աստուերուն մեր մէջ լուսաւորարի տեսութիւնը որ մեզ տարած խանդեր ու կորուստեան պատարաններ կը յիշեցնէ: Բայց կսկիծի այս թեթեւ զգացումէն մաքրելու իսկոյն կը խալի, երբ մեր առջեւ գտնուող երիտասարդութեան անիկա է, որ տերութեան մը աւելումաբարձր զարդին մէջ կը նստի, անիկա՛ որուն վտահասցուած է, ապազային համար, ժողովուրդի մը մտաւորական պատիւը: Այն ատեն մեր անցեալին ափոստանքէն կը դառնանք, ո՛ր ուսանողներ, ձեր անցեալի հիացումին. կ'ըսեմ ըսել՝ համալսարանական մեծ ընտանիքի մը անցեալին, որ յաւիտեան երիտասարդ է: Որովհետեւ մեր ամենէն արտեանադն փափաքը սա է, որ այն զստակարգին մէջ որուն դուք կը վերաբերիք, յոյսերու փայլը զուգահաւասարի աւանդութեանց շքեղութեան,

որ մեր նոր պատմութեան բոլոր ընթացքին մէջ, ազգային զաղափարին առաջին ու ամենէն անհշատ բողբոջութենէն մինչեւ ամենէն վերջին արփաճանքանէ յաղթանակներուն մէջ, բիւր անուաններ գտնուին ձեր գեղեցիկ խմբին որ առկէ մինչեւ վաթսուս տարի վերջ՝ չլլայ վայրկեան մը տաւուր, զծուարին կամ հանդիսաւոր, ուր հայրենիքը չլսէ ձեր լէզեններու մեծագոյնը և բարձրահնչելն արտայայտելն և իրմէն առաջ, իր ամենէն ազնուական խանդավառութիւնքը և ամենէն ձեռնբերէց առաջնորդութիւնքը Զեր ներկայութիւնը ահա այս յիշատակները կ'արթնցնէ մեր մէջ։ Գուք ձեր հըրճուալից հիացումով փոփոցեցիք մեծ ծերունիներու յետին վաստակախոյժ տարիները, երիտարարական գոչիւնով վրէժնիւրեր եղաք տխրահնչակ աներաւութիւններու, անգործութեան յանցաւոր թմբիւրէն ցնցեցիք քաղցքնի դասակարգեր, որոնք ամէն բանէ չափազանց երկրւղ մը կը զգային, դիւցազնական դուրսներ ընծայեցիք կախաղաններ, երկաթեայ կուրծքեր՝ պատնէշներու, յորդեռանդն արեան հասանքնի՝ Դիլիլիոյ Թ Ատիկէ գետերու միջին և Սիկիլիոյ լեռանց և Լուովմի պարիսպներուն վրայ։ Եւ անհուն ուրախութիւնը որ կը զըտնէք այս յիշատակներու մէջ, մեծաւ մասամբ յառաջ կու գան խորին, անխախտ ան վտեմ համոզումէն, որ եթէ պատմութիւնը վերսկսէր, ձեր պատճառով ան պիտի չուենեար ոչ աւելի ցաւ մը և ոչ ալ նուազ փառք մը ։

Բայց մեր՝ ձեզի ունեցած սիրոյն՝ կայ ուրիշ չզորպոյն պատճառ մը ։ Երբ արտասփաշար կանգ կ'առնենք խառնիխուռն և բազմադիմի դժուարութեանց հանդէպ, որոնց զէմ, այն քերուողը որուն կը պատկանիմ ես և անոր նախ խընթացը կը բաղիսն իրենց ճակատը՝ շահադուրսութեան ու զործի ապարդիւնութեան մէջ, մաքերնիս կը դառնայ համայնարարական երիտասարդութեան, ինչպէս որ մեծ և անստոյգ պատերազմի մը մէջ՝ բանակը կը զարձնէ իր ուշադրութիւնը երկրորդ բանակին, որ զաշտորուն մէջ կը կապակերպուի ու կը հրահանգուի, սպասելով իր ժամունք։ Եւ մեծ փոփոխեցով մը աչքերուն առջեւ կը բերենք արուեստին նորանոր ձեւերը, օրէնքի բարձրագոյն իմաստութիւնը, նորանոր յաղթուած տկարութիւններ, մարզային բազուկներու նոր ու զարմանալի զորակիցներ, վտեմ և պարզ զաղափար մը, զեռ մինչեւ այսօր քողարկուած, նպաստող այն ահագին ընկերական լուծման, որ մեր

միտքը կը տանջէ ու մեր հոգին կը տագնապեցնէ, և հետևաւոր գեղեցիկ երկրի մը անորոշ շրջագծերուն պէս, կը տեսնենք աւելի արդար ու եղբայրական, և մերիննէն աւելի երջանիկ ընկերութիւն մը, որ իրօք ամէն սրտերու սրբադոյն տեսնանք է։ Ու այն ատեն կ'ըսենք մեր սրտին մէջ, ձոն իրենց ներսիդին տակաւ այս ամէնքը կը պատրաստուի, կը բողբոջի կ'ուրուագծի ու կ'ետայ — իրենց եւն ապագան՝ որուն վրայ մեր հասաւորը զրաժ ենք — իրենց փառասիրութիւններն են որ զմեզ կը քաջալուրեն զեռ եւս ապրելու — ու մեր մայրամուտքը շերմանցնող պայծառագոյն լոյսն ան է՝ որ մեր ուսերուն ետեւ իրենց երիտասարդութեան արշալոյսը կը ճառագայթէ մեզի։ Եւ այն ատեն որպիսի խանդով կը սիրենք զձեզ։ Այն ատեն այն ներքին հպարտութեան զգացումը որ, քէթ թէ շատ ամէն չափահաս սերունդներն ալ ունին, անարգ կեղտի մը պէս կը թօթափին մեր հոգիէն, այն ատեն ան չենք ըմբռներ թէ ինչու մեզմէ իւրաքանչիւրը պիտի չափապաք, բարեբառասիրութեան մը պէս, որ զուք իրեն մարմնոյն վրայէն անցնի՝ արուեստի և զիտուններն ստանդուիսն վրայ բարձրագոյն աստիճանի մը հասնելու համար. այն ատեն կ'օրհնենք ձեր ուսումները, ձեր ուրախութիւնները ու ձեր արտի գեղունակը՝ այնպիսի խառնափառութեամբ մը, որուն մէջ կը նշմարուի ձեր տարիքին բոլոր թարմութիւնը, այնպիսի սիրով մը, որուն պատկերը միայն հայրենի գրկախառնութեան մէջ կը տեսնուի։

Այս, զձեզ կենդանի ապագայի մը պէս կը սիրենք։ Եւ ձեր քայլերուն կը հետեւինք այն մտախոհ հետաքրքրութեան զգացմամբ, որով կը նայինք անձանթ և զարմանալի աշխարհ մը մեկնողին ետեւէն, իր թէ անկաւ առդէն իր անձին վրայ կը բեր այն հրաշալիաց ցուրէր, զէպ ի ուր կը դիմէ ինքը։ Եւ յիշուի, ինչ պիտի ըլլայ արդի ընկերութեան անեւ ու վիթխարի շնքին ապագան, որուն գագաթը կը շողողայ բայց հիմը կը տատանի։ Ինչ պիտի ըլլայ ծանրիշ ծերացած աշխարհիս արդի պայմաններուն մէջ, այն աշխարհին՝ որ ստուերի մէջ կը թափառի՝ մարած ու զեռ չծագած աստղերու վերջալոյսին և արշալոյսին միջեւ, որ կը բաղիս զայրացած ամբախներու մակընթացութենէն, որոնց տեղահանութենէ՝ իրենց զարգացման հետ կ'աւելնայ, որ կը ջարխախտի անհուն բանականութեւն ծանրութեան տակ, որոնք սահմանուած են երեւակայութիւնը զահանող ընդհարումներու, և որոնցմէ օրէ օր զեռ աւել

լի կը քառաձիւ ժողովրդոց միաճն ու սիրտը՝ ո՛չ մենք զիսեմք, և ոչ ալ զայն գուշակող զիս առաթիւն մը կայ : Սակայն ստոյգ է թէ աշխարհս ընդարձակ և դանդաղ ճիւղերով կը պատրաստուի Հիմնական փոփոխութեան մը : և թէ յառաջիկայ նոր դարուս մէջ, իբրեւ քաղաքացի ու իբրեւ մարդ, դուք պիտի ոգորեք այնպիսի դժուարութեանց դէմ, որոնք մեծ մասամբ կը տարբերին անոնցմէ որ մեզի զիմադրեցին ու դեռ կը դիմադրեն, թէ ձեզի ուրիշ առաւելութիւններ հարկաւոր պիտի ըլլան : և թէ ձեզմէ պիտի պահանջուին ուրիշ զոհողութիւններ, որոնց մենք չենք կոչուած : Բայց դուք այս ամէնուն ալ քաջարի ոգով պիտի դիմադրուիք, քորտալիզելով զձեզ՝ ոչ միայն արդարութեան ու բարեւոյն վերջնական յաղթութեան հաստեղծով, այլ նաեւ սա մտածութեամբ՝ թէ որչափ ալ զարմանալի թուին ձեր շուրջ տեսնուած նորութիւնները, բայց ձեր ներսէն բխածներն ալ նուազ զարմանալի պիտի ըլլան, և այն՝ ոչ այնքան ժամանակի ընական արդիւնքով, որչափ արտաքին փոխուած իրեւրու զօրութեամբ : Թաքուն կարողութեանց յանկարծական և սքանչելի ծաղկումներ, որոնք նորանոր յոյգերով բեղունաւորուած ու նոյնպէս ծնած են անակակալ պատահականութիւններէ, հանճարին յանկարծական խոտորումներ և յաղթական արշաւանքներ ճամբաներու մէջէն, որոնք ոչ միայն չեն հետախուզուած, այլ դեռ մինչեւ վերջերս անծանօթ մնացել էին. հասարակական վտանգներ և ցաւեր զորդուած մաքի անկարծելի ոյժեր և իմացականութեան ու կամքի բաւոր ոյժերու խանդաղին նուիրազօր ծուծիւններ՝ զազափարներու ստորակարգուած որոնց քսան տարի է որ միտքն ուշադրութիւն չէր դարձներ, եթէ ոչ դուքց զանոնք յաղթաւորութեան և ծաղաքածու համար, այս ամէնքն ալ ձեր մէջը պիտի իրազօրծուին : և այնչափ փոփոխութիւն պիտի ներգործեն ոմանց վրայ, որ իրենց զիրենք այս օրերուս յիշատակներուն մէջ փնտելով պիտի պաշին իրենց հին պատկերին վրայ : Այս ամէնքը պիտի իրազօրծուին : Եւ դուքց ինչ ունկնդրողներուն մէջ արդէն իսկ նոր դարաշրջանին հետ անդիտակից նշանաւոր կան, բարեյաղող նմոյշներ զեղեցիկ զաշխարհներուն : Նշանաւոր կամ անշուք՝ բայց հաստատարպէս վեհանքն զոհեր մեծամեծ կրքերու, ճակատներ որ պիտի բարձրանան ուրիշներու վրայ՝ իբրեւ յարացոյց օրինակներ : անոններ որ պիտի սիրուին և օրհնուին : Յարգանքով կ'ողջունենք ձեր մէջ խոստումներու,

նախասահմանութեանց և խորհուրդներու լիութիւնը, և եթէ զմեզ խոզովոյ բան մը կայ՝ ձեզի հրաժեշտի կեցցէն զոչեւու ժամանակ, երկիւղէն և այն բաւական աշխատած, մտածած և կրած չլլայնուած, ձեր առջեւ հարկուած հասարակ ճամբան, որուն մէջէն կը յառաջանաք դուք, և ուր սրտով պիտի ընկերենք ձեզի՝ մինչեւ որ հորիզոնը քողարկուի մեր աչքերէն :

Եւ հիմայ, դեռ ի՞նչ աւելի բան մը կրնամ ըսել ձեզի : Այս գեղեցիկ երեկոյթը աւարտելով, դուք միայն պիտի մնաք ձեր զուարթ գուամարումներուն մէջ : Բայց մենք ամենօրեայ հոգեւրու և նեղութեանց մէջ, ստեպ մաքով պիտի դառնանք երիտաւորութեան քանի մը ժամերուն, որով զմեզ վերստին կենդանացուցեց, այս պատերուն մէջ, ուր նաեւ այնչափ հեռաւոր սերելիներու փափաքը պիտի գայ զձեզ գտնելու, ուր պիտի գան ձեր ձեռքը սեղմելու՝ ուրիշ դաւառներու և ուրիշ ժողովրդոց ընկերակիցներ, ուր այնչափ զուարթութիւն, այնչափ ոգեւորութիւն և մտածութեան ու սիրոյ այնչափ զարուաններ՝ ապագային պիտի ընծային ծաղկիկներ և պտուղներ : Ուրեմն երկայն կեանք ունենալ, ձեր կանառը : Եւ այն՝ չլլայ միայն տեղ մը, ուր զեղեցիկ իշտակամութիւններ կը հաստատուին, այլ ըլլայ նաեւ տեղ մը, ուր թշնամիներն միմեանց ազնուութեան զօրութիւնէն յաղթուած, իրարու հետ հաշտուին նորէն, ուր հանճարի նախանձայուս զարթններ երեւան գան, ուր հակառակ կուսակցութեանց կարծիքները փոխանակեն իրարու՝ քաղաքավարութեան յարգանքը՝ այնպէս որ կարենաք սեւել՝ ուսմանց մէջ նախաձայնոյց, կենդանի մէջ մրցակից, քաղաքականութեան մէջ զերծ ամէն կապերէ, բայց հոս՝ եղբայր ենք մենք : — Ձեզմէ, որ ձեր տեսլիկն մտաւորական յառաջապահներն էք, ձեզմէ անոնց որ կեանքի ոգորումին մէջ յաղթող պիտի հանգիստանան, անոնց որ պիտի ինչան, անոնց որ վերջերով ծածկուած, դեռ պիտի շարունակեն պատերազմել մինչեւ վերջ, ձեզի ամենուզ ալ, նոր և ազնուական արիւն հայրենեաց, մեր մտածութեան ու մեր սրտին սրբաւոր յոյգերուն սրելիք՝ որդիքը, ողջոյն : յաջողութիւն և փառք :

ԱՐԱՐԱՏ. — Շ ամսաթիւթ քրօնակամ, քամա. սիրակամ : — ԳԻՐԺ Է 4 րութի :
 Զայտ Rédaction de la Revue ARARAT (Russie-Transcaucasie) ETCHMIADZINE (près Valarchapat).